

I

Disputatsen, som aldrig blev skrevet

Af ASGER BERTHELSEN

Sådan kan det gå — eller kan det? Dagens kronik er noget så sjældent som en novelle om atomenergi, styring, forskning og forfremmelse. Lad den i øvrigt tale for sig selv. Den er forfattet af professor dr. phil. Asger Berthelsen, Institut for alm. geologi. Asger Berthelsen er formand for Dansk geologisk forening.

DAGEN BEGYNDTE som en ganske almindelig dag. Vor helt, den 47-årige Marius Fjeldager, havde med lidt held og lidt mere vold fået baksen sin bil ind på den sidste tomme parkeringsplads foran Statens geologiske Undersøgelse.

Sådan var mange almindelige arbejdsdage begyndt for Marius Fjeldager, som takket være sin højere uddannelse kunne tillade sig at møde senere end det tekniske personale.

Men denne dag stoppede han brat op, da han med sags-

mappen i hånden gik bag om bilen. Han glemte helt at se efter, om der var kommet nye buler i kofangeren eller skærmen. Hans øjne blev fanget af en orangegul mærkat, hvor en smilende solgud ikke hviskede, men næsten råbte et rungende NEJ TAK TIL ATOMKRAFT ... ud over den mennesketomme række af firhulede venner foran institutionen. Og da det netop var den institution, der på statens vegne skulle bistå ELKRAFTOM med at finde sikre opbevaringsdepoter for radioak-

tivt affald og som samtidig skulle føre kontrol med at disse fællesundersøgelser blev forsvarligt udført, er det vel forståeligt, at vor helt stoppede op. Så meget mere, som det netop var ham, der havde fået pålagt den opgave at føre kontrol med sig selv og andre.

'Det må være børnene', bandede han sagte, mens han med isskraberen søgte at fjerne den genstridige mærkat.

For det kunne vel ikke være Anni, hans kone? spurgte han sig selv tvivlende.

Nok var hun begyndt at bli-

ve lidt alternativ, men foreløbig havde hendes bevidsthed nu mest givet sig udslag i hjemmevævede tæpper og kludeklip. Noget skulle hun jo også bruge sin kunsthåndværkeruddannelse til.

Marius Fjeldager så sig omkring. Der var vist ikke nogen, der havde set ham eller mærkaten. De sad jo alligevel alle sammen og drak kaffe oppe i kanten på denne tid.

HAN HANKEDE op i sin sorte lædermappe. Bortset fra at indeholde én af de madpakker, han samme morgen havde smurt i køkkenet hjemme i Albertslund, var den tom.

Inden børnene var blevet så store, at de kom i skole, havde mappen altid været fyldt med papirer og notater, og når hans kolleger frejdigt kom svingende med deres frokostpakker i gennemsigtige plasticposer, havde de bittersødt spurgt, hvornår det nu var, han blev færdig med den disputats, så han kunne søge en statsgeologstilling.

Marius Fjeldager havde virkelig arbejdet hårdt med den disputats. Når børnene var stoppet i seng, havde han sneget sig op på loftsværelset og i bogstavelig forstand begravet sig i de vulkanske askelag i undergrunden. Det blev tit langt ud på de små timer, før Anni hentede ham ned for at

II

beundre det der i mellemtiden var vokset frem på hendes væv.

Men så havde en ung stipendiat inde på universitetet kastet sig over det samme emne. Og han havde i hurtig rækkefølge fået udgivet en serie mindre afhandlinger, der havde sikret hans karrieremuligheder — og taget gassen af Fjeldagers mere bredt anlagte og med stor flid udførte undersøgelser.

Nu var loftsværelset indrettet, så hans svigermoder kunne overnatte der under sine regelmæssige besøg.

'Jeg har nu alligevel fat i den længste ende', tænkte Marius Fjeldager, da han begyndte at åbne dagens post.

Blandt brevene var der en mødeindkaldelse udstedt af ELKRATOM, som ønskede den endelige rapport om deponeringsmulighederne i 'en udvalgt' saltstruktur diskutert.

Fjeldagers tanker gik på afveje.

Var han ikke den anden dag faldet over noget, der havde forbindelse med den saltstruktur?

Han knipsede med fingrene. Jo, det var jo Huldum-boringen!

Det var vist sidste tirsdag, han havde kigget indenfor hos en kollega, som sad med den

boring? Eller var det om onsdagen?

Det var nu også lige meget, hvornår det var. Det nyttede alligevel ikke noget, sukkede Fjeldager. Oplysningerne var tabu.

Statens geologiske Undersøgelse modtog ganske vist alle rå-data, som blev fremskaffet af Danpetrol, det private konsortium, der havde eneret på al olieefters forskning og udvinding, men alle oplysningerne var klausulerede, det vil sige hemmeligstemplede i fem år.

Fjeldager rystede på hovedet og skelede over mod kortet, som hang på reolen. Det var en udtegnning af ELKRATOM's seismiske kortlægning omkring den saltstruktur, der efter kort tids spredte undersøgelser var blevet 'udkåret' som fremtidigt deponeringssted.

Linierne i kortet fik kimen til en nok så uhyggelig tanke til at dukke op i hans bevidsthed.

Kunne de der mystiske 'spring' i saltstrukturens nordlige del ikke stå i forbindelse med det store brud i undergrunden, som DANPETROL havde konstateret ved Huldum-boringen?

Han rynkede panden. Løb fantasien af med ham? Alle ELKRATOM's undersø-

gelser viste jo, at den udvalgte saltstruktur var ideel som deponeringssted.

ELKRATOM's udenlandske specialister havde leveret en meget tilforladelig forklaring på de der 'spring' i strukturens nordlige del. Og deres tolkning var blevet bekræftet ved computer-beregninger, og Fjeldager havde respekt for både EDB og EF.

Fjeldager så igen over mod kortet.

Det var svært at komme udenom. Det store brud i undergrunden ved Huldum pegede lige over mod ELKRATOM's udvalgte struktur!

Men selv om vor helt anså sig selv for at være en habil elsker af den såkaldte videnskabelige sandhed, kunne modstridende data gøre ham intellektuelt impotent, i hvert fald for en tid.

Derfor nåede han ikke frem til den indlysende konklusion, at ELKRATOM's modelberegninger måtte bygge på for få data, før telefonens snævre afsporede hans tankebaner.

DET VAR ELKRATOM's chefgeofysiker der ringede op — personlig.

Om det ville passe Fjeldager, hvis han kiggede indenfor her til formiddag?

Dr. Salzberg var altid meget

formel, selv om hans moustache nu var meget bredere end for fyrré år siden og derfor forlenede ham med en vis jovialitet.

Når Fjeldager sad over for dr. Salzberg, forestillede han sig altid, hvordan der HERR DOKTOR ville se ud, hvis yderfløjene på hans overskæg blev barberet væk. Salzberg havde jo alderen til det.

Tanken strejfede også Marius Fjeldager en halv time senere, men kun ganske kort, for Salzberg havde vigtigt nyt.

De måtte fremskynde udarbejdelsen af den afsluttende rapport. Ministeren havde forlangt, at den lå på hans bord næste uge.

Fjeldager nikkede let. Han havde så småt ventet dette.

Det kunne vel også lade sig gøre, hvis ELKRATOM kunne klare de tekniske problemer med kort og illustrationer.

'Men apropos kort', fortsatte Fjeldager og drejede sig i stolen, 'så fik jeg en idé her til morgen'.

Og vor helt fortalte om sin spirende teori om Huldumbruddets mulige fortsættelse tværs gennem den udvalgte saltstruktur. Det var naturligvis fortroligt — og endnu kun en flyvetanke...

'Meget interessant', nikkede dr. Salzberg taktsomt,

III
"Virklich interessant".

Men da han fem minutter senere var gået, var Marius Fjeldager helt enig med ham i, at det i videnskabeligt arbejde altid var mest ærligt at fortrække den mest enkle forklaring, hvis der var flere mulige. Når EDB-beregninger tilmed bekræftede det, så var det indlysende, at ELKRATOM's specialister måtte have ret.

Fjeldager begravede sig igen i postbunken.

Ind imellem dukkede erindringen om NEJ TAK-mærkatet dog op i hans tanker. Men mindet blev hver gang hurtigt fortrængt. Hvad kunne det også nytte, at vi sagde NEJ herhjemme, når alle nabolandene sagde JA. Een evale gjorde jo ingen somner — og een dråbe fik såmænd ikke...?

SAMME AFTEN sad Marius Fjeldager igen oppe på sit loftsværelse. Anni havde aftenskoleundervisning, og ingen af børnene var hjemme. Godt nok det samme, tænkte han. Han var ikke oplagt til at diskutere med dem.

Han havde åbnet kurvekufferten med alle notaterne.

Det så virkelig ud til, at hans ide var mere end en flyvegrille. Alt tydede på, at den udvalgte saltstruktur ville væ-

re næsten det allerværst tænkelige sted, man kunne opbevare radioaktivt affald. Og dog! Han manglede endnu det afgørende bevis for, at brudlinien endnu var aktiv. At bevægelserne kunne sætte i gang igen når som helst. Måske var de ophørt?

NÆSTE TIRSDAG sad vor helt på sit kontor som normalt og forsøgte at samle tankerne. Det var svært, for han blev ustandselig distraheret af lyden af højroset tale og træskoklapren ude på gangen.

Fjeldager læste artiklen én gang til.

Artiklen der stod i det sidste nummer af VARV var skrevet af en geologistuderende. Han havde undersøgt istidsaflejringerne i et område i nærheden af Huldum, faktisk midt mellem Huldum-boringen og den udvalgte saltstruktur. Den unge forfatter postulerede, at de spring og lagforstyrrelser, han havde fundet i sand- og lerlagene, skyldtes ganske unge eller nutidige bevægelser i undergrunden, i hvert fald så unge, at de påvirkede de yngste istidsdannelser.

Vor helt var helt i vildrede med sig selv. Det var som alt og alle havde vendt sig imod ham her på det sidste. Han var blevet udpeget til at være

statens kontrollant og ekspert, men følte ikke at han kunne tage sig lov til at være det.

Sad han nu ikke her med det afgørende bevis for sin teori foran sig? Studenten havde fundet den sidste brik, som fik puslespillet til at gå op. Men uden baggrund i oplysningerne fra Huldum-boringen var det jo ikke meget værd, og de var klausulerede!

Han kunne ikke røre sig uden at komme til at sætte tyverialarmen i gang!

Hvem ville tro på ham, hvis han, ene mand, undsagde alle de andre eksperter?

Han havde ikke svært ved at forestille sig, hvad resultatet ville blive. ELKRATOM's indkøbte udenlandske eksperter ville fyre en bredside af mod ham...

Nå skidt endda med det. Det var værre, at alle svorne A-kraftmodstandere ville juble og bære ham i guldstol.

Og hvem ville politikerne så tro på?

Naturligvis på dr. Salzberg og hans kompagnoner... for de sagde jo dét, som politikerne ønskede at høre.

DET VAR EN af de sjældne aftener, hvor hele familien sad samlet foran TV-skærmen. Børnene og Anni havde insisteret på at de skulle se den

amerikanske film om den kvindelige laborant, der smuglede plutonium ud fra et A-kraftanlæg.

Han var faldet i snak med sekretæren, før han tog fra arbejde. Hun var meget yngre end han og gik med en orange-gul mærkat på blusen, men hun var dygtig.

Det havde slet ikke været hans mening at diskutere med hende eller nogen anden. Han havde forsøgt at forklare både de positive og negative sider ved den foreslåede løsning på deponeringsproblemerne.

Han havde slet ikke lagt skjul på sine betænkeligheder og alligevel var hun faret i totterne på ham som en vildkat.

'Fjeldager, du er simpelthen kernekraftliderlig', nærmest hvædede hun ham op i øjnene, 'du løber de andres ærinde, kan du da ikke se det?'.

Han havde forsigtigt spurgt hende, hvordan hun ville have gået ærindet. Det eneste han huskede af hendes svar var glosen 'systembæse'.

Fjeldager blev nærværende, da Anni slukkede for TV-apparatet.

'Nå Marius, hvad siger du så?', spurgte hun lettere ironisk.

Den store pige havde tårer i øjnene, og minsandten om drengen ikke også vendte ansigtet bort.

Hvorfor spørger du ham
mor... Kan du ikke se, hvad
han tænker', hikstede hun
med grødet stemme.

'Far er naturligvis dødfor-
get over at sandheden kom-
mer frem'.

Fjeldager var for træt til at
diskutere. Han sagde noget om
at filmen var meget bevægen-
de. Men han sagde ikke noget
om, hvilken vej han var blevet
bevæget, for filmens og fami-
liens følelsesladede overreak-
tioner irriterede ham. Delvis
mod sin vilje følte han sig
presset over i den modsatte
grøft. Han levede jo af at være
et fornuftmenneske.

MØDET HOS ELKRATOM
næste formiddag blev ikke
langvarigt. Den omfangsrige
og detaljerede rapport blev
hurtigt 'afsluttet' og under-
skrevet. Også af statens
kontrollant.

Fjeldager havde fået nogle
enkelte forbehold indføjet i
rapporten. Hvad han ikke
vidste var, at dr. Salzberg hav-
de forudset, at dette ville blive
nødvendigt, og at det var der-
for renskrivningen af de rette-
de sider var gået så hurtigt.

Vor helts samvittighed var
derfor nogenlunde ren, da han
sagde ja tak til et enkelt lille
glas — for at markere den
heldige afslutning på et forbil-
ledligt samarbejde, som dr.

Salzberg udtrykte det.

Men Fjeldager sagde venligt
og bestemt NEJ TAK, da han
blev budt anden gang.

'Meget klogt, når De skal
køre' bemærkede chefgeofysi-
keren, 'man kan jo ikke være
for forsigtig'. Og da han havde
sat flasken fra sig, begyndte
han at stoppe rapporten om
'Sikkerheden ved deponering
af radioaktivt affald i salt-
strukturen ved...' ned i sin
mappe.

FOLKETINGET HAVDE
forlængst vedtaget en princip-
beslutning om A-kraftens ind-
førelse, da Marius Fjeldager
en tåget januardag blev kaldt
op til direktøren.

'Du har gjort et virkelig godt
stykke arbejde, Fjeldager, i
den sag for ELKRATOM! Nej,
du må ikke være så beske-
den.'

Fjeldager tav.

'Hvor var det nu jeg kom
fra', afbrød direktøren sig
selv, 'jo, i betragtning af den
gunstige udvikling dette sam-
arbejde har medført, ser det
ud til, at der er politisk bevå-
genhed over for vort budget-
forslag for den næste treårs-
periode'.

'Departementet har næsten
uopfordret' — her smilede di-
rektøren beskedent — 'taget
den statsgeologatilling, som
de først havde skåret væk,

med igen i aktstykket til Fi-
nansudvalget'.

Fjeldager nikkede mekanisk
uden at vise interesse.

'Der er bare det ved det',
fortsatte hans chef, 'at departe-
mentet i fremtiden kun vil
gå med til at udnævne stats-
geologer, hvis de har doku-
menteret 'særlige kvalifika-
tioner', og de har bidt sig fast
i den idé, at det er det samme
som en doktorgrad i noget,
der har relation til embedet'.

'Ja', spurgte Fjeldager.

'Ja', svarede direktøren,
'derfor har jeg bestemt, at du
skal flyttes over til vor nye
basisafdeling'.

Fjeldager nikkede igen me-
kanisk. Han var vant til omro-
keringer.

'Nej, du må ikke gå endnu,
Fjeldager'.

Endelig kom direktøren til
sagens kerne.

'Hele denne vanskelige sag
med ELKRATOM har jo des-
værre betydet, at du har
måttet lægge dit videnskabe-
lige arbejde på hylden for en
tid.

Men også kun for en tid, for
selv om du formelt bliver flyt-
tet over i den nye afdeling,
bliver din vigtigste opgave at
afslutte din disputats. Og til
den ende har jeg sørget for en
særlig tilladelse fra Dan-
petrol: Du vil frit kunne træk-
ke på alle deres resultater.

Både dem vi har liggende som
klausulerede og dem vi får ind
frisk fra fad'.

En svag rødmen farvede
Fjeldagers øreflipper og kin-
der.

'Ja, jeg regnede med, at det
ville glæde dig. Det er natur-
ligvis også et helt særtilfælde,
at de er så velvillige i konsor-
tiets ledelse. Det var også først,
da de hørte, at det bliver dig
personlig, som skal bearbejde
materiale, at de gav tilladel-
sen — og så kan jeg vel godt
sige TIL LYKKE, Fjeldager.
Stillingen vil naturligvis til sin
tid blive opslået, men med en
disputats i baglommen vil sa-
gen jo være afgjort'.

SÅLEDES GIK det til, at var
helt endelig fik lov til at skrive
den disputats, han i så mange
år havde drømt om at skrive.
Nu sidder han hyggeligt pla-
ceret i den nye afdeling. Hans
telefon ringer sjældent, og
hans daglige postbunke er
svundet ind, sommetider til
ingenting. Og han skriver og
skriver og kigger og kigger ud
i luften. Meest det sidste.

For hvis han virkelig skriver
den disputats, vil han ikke
alene afsløre sig selv, men og-
så det system, som han er en
del af.

Morale: Selv ekaparter er
mennesker!

ASGER BERTHELTSEN